

Poglavje 2

Razvoj stanovskih in poslovnih združenj rejcev prašičev v Sloveniji

Karmen Ložar^{1,2}, Milena Kovač¹

Izvleček

V prispevku predstavljamo organizacije prašičerejcev pri nas. Po razvojni usmeritvi smo jih ločili na društva in združenja ter rejske organizacije in poskuse poslovnih združenj. Društva so začela nastajati v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja, njihovo delovanje je v večini omejeno na območje nastanka. Krovni organizaciji slovenskih prašičerejcev sta Zveza združenj rejcev prašičev Slovenije (ZZRP), ki je nastala leta 1996, v letu 2013 pa Slovenska zveza prašičerejcev (SZP). Predstavili smo začetke in razvoj organiziranega dela v prašičereji na področju vzreje plemenskih živali in selekcijskih opravil. Poslovna združenja so Gospodarsko interesno združenje (GIZ) Prašičereja Slovenije in zadruga z dolgoletno tradicijo. V današnjem času niso v celoti izpolnila pričakovanj, saj se niso razvila v močno poslovno organizacijo proizvodnje in trženja prašičev po celi državi.

Ključne besede: prašičereja, društva, zveza, rejska organizacija

Abstract

Title of the paper: **The development of trade and business associations pig in Slovenia.**

The paper presents various organizations of the pig producers in Slovenia. According to development direction types of organization were separated into societies and associations, and breeding organizations and business associations trials. Societies started to emerge in the early nineties, their activity is often confined to region. The main organizations are "Zveza združenj rejcev prašičev Slovenije" (ZZRP), established in 1996, and "Slovenska zveza prašičerejcev" (SZP), established in 2013. We present the beginnings and development of organized activities in the area of pig rearing and breeding tasks. Business associations are "Gospodarsko interesno združenje (GIZ) Prašičereja Slovenije" and co-operatives with a long-term tradition. Nowadays these organization forms do not met expectations due to failure in development into a powerful business organization of production and marketing of pigs across the whole country.

Key words: pig production, society, association, breeding organization

¹Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko, Groblje 3, 1230 Domžale

²E-pošta: karmen.lozar@bf.uni-lj.si

2.1 Uvod

Prašičereja kot kmetijska panoga ima v Sloveniji zelo dolgo tradicijo (Novak, 1970). Prve oblike rejskih organizacij v prašičereji z namenom izboljšanja prireje so začele nastajati v začetku 20. stoletja (Anonymous, 1910). V Sloveniji je v sedanjem času veliko organizacij in društev, ki si prizadevajo za napredek prašičereje. Pomanjkljivost pa se kaže v razslojenosti in velikih težavah pri povezovanju prašičerejcev (Prevalnik, 2010). Kljub več organizacijam prašičerejcev imamo slabše organizirano poslovno združenje, ki bi skrbelo za skladen razvoj, kakovostno spodbujanje in gospodarsko zaščito slovenske prašičereje.

Definicijo organizacij v kmetijstvu smo povzeli po (Valenčič, 1970): "Kmetijske organizacije so združenja v agrarni proizvodnji neposredno udeleženih oseb s podobnimi kmetijsko-strokovnimi in gospodarskimi cilji: njihov namen je, da opravijo naloge, ki jih posameznik ne more". Predvsem zadnji del citata bi nas moral navdati z željo po enotni povezanosti velikega števila rejcev prašičev v močna združenja, kjer bi številčnejši lažje in uspešneje zagovarjali skupna stališča pri gospodarskih in političnih organizacijah.

Namen prispevka je nagovoriti prašičerejce k aktivnejšemu medsebojnemu sodelovanju in skupnemu nastopu v javnosti. Organizirano delovanje rejcev prašičev je potrebno, zlasti ob razpravi o spremembah v razvoju panoge in morebitnih problemih, ki ob tem nastanejo. Predvsem pa je pomembno, kako se aktivnosti določene organizacije odzivajo na stanje v prašičereji in na kakšen način se pristopi k reševanju, saj je od tega tudi odvisno, kako uspešno bodo problemi odpravljeni.

2.2 Ustanove v prašičereji

Prašičerejci so povezani v več oblikah. Na eni strani so društva in združenja, ki so bolj lokalno omejena, ter so namenjena letnim srečanjem, izobraževalnim posvetom in strokovnim ekskurzijam. Društva se povezujejo v zvezo prašičerejcev. Do nedavnega je bila krovna organizacija rejcev prašičev Zveza združenj rejcev prašičev Slovenije (ZZRPS), v letu 2013 pa je bila ustanovljena še Slovenska zveza prašičerejcev (SZP). Prva vzrejna središča plemenskih prašičev so nastala že v začetku 20. stoletja, danes pa za vzrejo plemenskih prašičev skrbi Priznana rejska organizacija v prašičereji (PRO). Med poslovnimi organizacijami omenimo zadruge z dolgoletno tradicijo, Gospodarsko interesno združenje (GIZ) Prašičereja Slovenije, ter povezovanje pomurskih prašičerejcev z namenom oblikovanja skupnih pobud in posredovanja le-teh državnim inštitucijam. Imamo tudi več odborov za prašičerejo: pri Kmetijsko gozdarski zbornici Slovenije (KGZS), Zadružni zvezi Slovenije (ZZS) in Sindikatu kmetov Slovenije (SKS).

2.2.1 Stanovska društva in združenja ter zveza

Večina društev rejcev prašičev v Sloveniji je začela nastajati v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja (Pribožič, 2006). Številčno in regionalno razporejenost društev rejcev prašičev po Sloveniji težko opišemo natančno, saj je njihova dejavnost v veliki meri lokalno

usmerjena in se o njih malo piše v javno dostopnih medijih. Glede na pisne vire in povzetke po internetnih straneh so v zadnjih letih najbolj aktivni rejci prašičev s Pomurja in Podravja, saj so to območja, kjer so pogoji za rejo prašičev bolj ugodni, kot drugje v Sloveniji.

V Pomurju se omenjajo Prleško združenje rejcev kvalitetnih prašičev Prleški prašič, Pomursko prašičerejsko združenje, Združenje rejcev prašičev Pomurja ter Prašičerejsko društvo Gornja Radgona in Prekmursko prašičerejsko združenje, ki sta bili ustanovljeni v aprilu 2002 (Anonymous, 2002). Člani Prleškega združenja rejcev kvalitetnih prašičev so za plan dela v letu 2010 zapisali: prizadevanje za vzpostavitev blagovne znamke Prleški prašič, sodelovanje na sejmu Agra v Gornji Radgoni ter dejavnosti pri povezovanju in organiziranosti prašičerejcev (Vaupotič, 2010). Na rednem občnem zboru Prekmurskega prašičerejskega združenja leta 2010 so člani opozorili na slabo sodelovanje z državnimi inštitucijami pri razvoju rej s plemenskimi prašiči, zato so se odločili, da bodo sami izdelali predloge za izboljšanje stanja v prašičereji in jih posredovali ustreznim inštitucijam (Kozar, 2010). V Prašičerejskem društvu Gornja Radgona so izpostavili pomembnost enotnega in zavzetega povezovanja in izmenjavi izkušenj z namenom izboljšati delo prašičerejcev (Černel, 2010). V Pomurju je kar nekaj združenj prašičerejcev, po besedah selekcionista Saša Severja, pa pomurci nimajo organizacije, ki bi skrbelo za tržni razvoj pomurskih prašičerejcev (Kovač, 2010). Slabša poslovna organiziranost manjših rejcev je tudi eden od vzrokov za opuščanje rej z manj kot 15 plemenskimi svinjami.

Združenja rejcev prašičev (ZRP) s podravskega območja so: Ptuj, Ormož, Lenart in Maribor. ZRP Ptuj je nastalo leta 1991 s pristopom 29 rejcev prašičev. Program dela združenja se sprejema letno in zajema področje preventivnega zdravstvenega varstva, prometa in označevanja živali ter strokovnega izobraževanja rejcev (Pribožič, 2006). V združenju se odzivajo na aktualne probleme v prašičereji, kar je za razvoj prašičereje pozitivno. ZRP Ormož skupaj s Kmetijsko svetovalno službo pri KGZ Ptuj že več let organizira ocenjevanje krvavic imenovanih čurke (Belec, 2011). Dogodek omenjamo kot primer promocije in možnosti trženja proizvodov lokalno vzrejenih prašičev.

Na širšem celjskem območju delujeta Društvo prašičerejcev Šmarje pri Jelšah in Društvo rejcev prašičev celjske in koroške regije, ki je nastalo leta 2000 (Deželak, 2000).

Z dolenskega in posavskega območja pa omenimo Posavsko dolensko prašičerejsko društvo in Dolensko prašičerejsko društvo, s sprejetjem statuta leta 1995. V preteklih letih je bilo sodelovanje strokovnjakov s KGZS Zavoda Novo mesto z društvi z Dolenske in Posavja aktivno in razvojno podprto, v zadnjem obdobju pa so zaradi zmanjšanja sredstev strokovni delavci z zavoda društvoma le še v pomoč pri tehničnih stvareh (Kastelic, 2012). Leta 2003 je bilo ustanovljeno Društvo rejcev krškopoljskih prašičev. Rejci v društvu prispevajo k ohranjanju pasme krškopoljski prašič, skupno promovirajo in organizirajo nastop na trgu. Oblikovali so skupno blagovno znamko Mesnine krškopoljskega prašiča, pod katero prodajajo meso in mesne izdelke prašičev naše avtohtone pasme.

Predelovalci prašičjega mesa se ravno tako povezujejo, predvsem pa promovirajo izdelke, ki imajo na določenem območju že daljšo tradicijo. Takšne organizacije so npr. GIZ Kraški pršut, Združenje izdelovalcev zgornjesavinjskega želodca in Društvo za promocijo in zaščito

prleških dobrot. Društva so bila vlagatelji za uvrstitev izdelkov iz prašičjega mesa na seznam zaščitene proizvodov pri Evropski uniji (EC No 510/2006 a, 2006; EC No 510/2006 b, 2006; EC No 510/2006 c, 2006). Kraški pršut, zgornjesavinjski želodec in prleška tunka so uvrščeni na omenjeni seznam, kar pomeni, da jih je pod temi imeni in določenimi postopki dovoljeno izdelovati le na določenih območjih.

Zveza združenj rejcev prašičev Slovenije je nastala leta 1996, ko se je povežalo devet lokalnih društev rejcev prašičev (Prevalnik, 2010). Med pravili delovanja ZZRPS v povezavi z državnimi organi bi omenili sodelovanje z javnimi strokovnimi službami, spodbujanje članov k dejavnemu sodelovanju z vsemi službami, ki koristijo pri gospodarnejši reji prašičev, sodelovanje pri pripravi in izdelavi razvojnih programov, seznanjanje širše javnosti o težavah in napredku v prašičereji in sodelovanje pri sprejemanju zakonodaje, ki se tiče prašičerejske proizvodnje.

Slovenska zveza prašičerejcev je nastala na pobudo štirih prašičerejskih društev s Pomurja konec aprila 2013 (Grabar, 2013). Ob ustanovitvi je SZP predlagala plačljive nadstandarde za prašičerejo po meri rejcev, uvedbo proizvodno vezanih plačil za prašičerejo in blagovnih rezerv za plemenske prašiče in pitance. Ravno tako bi morali rejcem in organizatorjem proizvodnje omogočiti sodelovanje na razpisih za tržno povezovanje in zaščititi domačo prirajo.

Dejavnost zvez (ZZRPS in SZP) je usmerjena v zastopanje interesov vseh prašičerejcev pri državnih inštitucijah. Na eni strani so rejci z intenzivno proizvodnjo plemenskih in pitovnih prašičev, ki imajo drugačne cilje kot rejci, ki se ukvarjajo s prašičerejo na samooskrbni ravni. Znotraj organizacije bi se lahko oblikovale interesne skupine, ki bi povezovale člane po usmeritvi kmetije, društvih ali načinu nastopanja na trgu.

Pri KGZS deluje Odbor za prašičerejo. Osnovna naloga KGZS je zastopanje interesov vseh, ki se ukvarjajo s pridelavo, predelavo in prodajo v kmetijstvu (Kramar, 2002; Anonymous, 2011). Odbor za prašičerejo združuje več odborov organiziranih po območnih enotah KGZS in ga sestavljajo člani s KGZS in strokovnjaki s področja prašičereje iz drugih organizacij. Člani odborov dajejo strokovna mnenja, usmeritve in predloge državnim inštitucijam. Pozitivno je tudi povezovalno delo z drugimi organizacijami v prašičereji z namenom izboljšati stanje v panogi.

2.2.2 Razvoj organiziranega dela v prašičereji

O organiziranem rejškem delu v prašičereji najdemo vire iz začetka 20. stoletja (Anonymous, 1910). Za razvoj prašičereje na Kranjskem je kranjski deželni odbor leta 1910 sklenil ustanoviti deželne zavode za plemenske prašiče, postaje za plemenske prašiče in pri-pustne postaje za plemenske merjasce. Namen deželnih zavodov je bil vzrejati plemenske merjasce in svinje za potrebe deželnih postaj za plemenske prašiče. Delovanje deželnih zavodov in postaj je bilo določeno v pravilniku s 14 člani. Med pogoji je bilo zapisano tudi minimalno število merjascev in svinj, ki so jih vzrejali rejci s statusom zavoda ali postaje. Merjasci na zavodu so bili last deželnega odbora, rejci so jih morali zamenjati vsako leto, da so preprečevali parjenje v sorodstvu. Rejec je od zavoda kupil plemenske svinje po polovični

ceni. Prašiči so bili označeni, lastnik zavoda je vodil rodovnik, izpolnjeval dnevnik pripustov in ostalo dokumentacijo. Prašiče so cepili proti nalezljivim boleznim. V zavodu se ni smelo vzrejati prašičev pasme, katere niso bile dovoljene s strani odbora. Merjasce na postaji se je pripuščalo z domačimi svinjami, pod ustreznimi pogoji in proti plačilu pa tudi s svinjami iz drugih rej, vendar se merjasca ni smelo pripuščati vsak dan ali celo večkrat na dan. Za razvoj prašičereje v krajih, kjer ni bilo organiziranega rejskega dela, so bile ustanovljene pripustne postaje za plemenske merjasce. Ustanavljanje postaj za plemenske prašiče je spodbujal tudi Rohrman (1910). Avtor prispevka je rejce spodbujal k reji plemenskih svinj, saj je le-ta bolj perspektivna kot pitanje. S tem se je zmanjšal promet prašičev s Hrvaške in tihotapljenje prašičev okuženih s prašičjo kugo. V tistem času sta bili na Dolenjskem dve postaji za plemenske prašiče na kmetijski šoli na Grmu in pri g. Košaku v Mirni peči.

V Lukovici je bila leta 1912 ustanovljena Prva kranjska svinjerejska družba z o. o. (Pirc in Rataj, 1913). Iz poročila, ki sta ga napisala ravnatelj kmetijske družbe in živinorejski nadzornik, je razvidno, da je družbo ustanovilo šest kmetov z namenom vzrejati in prodajati plemenske prašiče in ustanoviti pitališče za domače prašiče, ki so neprimerni za prodajo kot plemenska roba ali se ne morejo prodati.

Pogled na razvoj prašičereje v letih pred drugo svetovno vojno je predstavil Wenko (1934). Prašičereja naj bi se razvijala v dve smeri: na območjih, ki so bila prašičerejsko številčnejša in večinoma izvozno usmerjena, naj bi se vzrejal mesnatejši tip prašičev, za domačo uporabo pa bi redili prašiče za meso in mast. Ob koncu prispevka avtor nagovori živinorejce k organizirani prodaji z namenom, da bi zvišali ceno kmetijskih izdelkov v primerjavi z industrijskimi. Oblak (1938) poroča o delu rejskih središč za vzrejo plemenskih merjascev na kmetijskih zavodih in večjih zasebnih rejah. Banska uprava je delno sofinancirala kupljene merjasce iz tujine, odkupovala je tudi najboljše merjaščke in jih prodajala po znižani ceni rejcem po celotni deželi (200 merjaščkov letno). Na vzrejnih središčih so redili prašiče samo ene pasme, najboljše prašiče med njimi so tudi označili. Merjasce so odbirali glede na zunanost, dobre rezultate plodnosti in hitro rast. Za razvoj selekcije je bila ustanovljena strokovna služba, ki je nadzorovala delo rejskih središč in promet s plemenskimi prašiči.

Analizo plodnosti plemenskih svinj pri nas spremljamo od leta 1953 dalje. Z enotno metodo zbiranja in obdelave podatkov se je spremljala intenzivnost izkoriščanja plemenskih svinj in proizvodnih rezultatov prašičev v rejskih središčih (Urbas, 1973). Leta 1959 je bilo s Švedske in Nizozemske uvoženih večje število plemenskih živali pasme landrace z namenom izboljšati domačo žlahtno in požlahtnjeno pasmo in doseči boljše rezultate pitancev (Urbas in Ločniškar, 1961). Poleg analize plodnosti se je s postavitvijo progeno-testne postaje na Prevojah leta 1961 začelo tudi preizkušanje merjascev. V letih 1967-1970 je bilo od skupaj preizkušenih 520 merjascev odbrani za pleme 107, kar pomeni vsak peti merjasec v preizkusu (Urbas in sod., 1971).

V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, ko so bile dograjene večje prašičerejske farme, se je prašičereja delila na farmsko, organizirano kooperacijsko in neorganizirano široko rejo, ki je bila večinoma samooskrbna in tudi najmanj perspektivna (Šalehar, 1976). Pri Živinorejski poslovni skupnosti Slovenije je bil leta 1974 ustanovljen Odbor za prašičerejo, v katerem so

sodelovali predstavniki prašičerejcev ter kmetijskih in veterinarskih inštitucij. Program dela Odbora je zajemal: določanje premij za plemenske prašiče, sofinanciranje selekcijskega in raziskovalnega dela ter pospeševanje prašičereje. V letu 1989 je odbor sprejel kriterije za priznavanje statusa selekcijskih in razmnoževalnih farm ter vzrejnih središč (Šalehar, 1999). Za selekcijsko farmo je veljalo, da je imela v osnovni čredi najmanj 100 plemenskih prašičev. Uporabljali so samo merjasce nadpovprečnih plemenskih vrednosti, za uporabo uvoženih merjascev je bilo potrebno dovoljenje republiške komisije. Vsaka selekcijska farma je morala imeti v svojem okviru tudi testno postajo za najmanj 300 živali in organizirano lastno selekcijsko službo. Komisija za odbiro in priznavanje merjascev v selekcijskih središčih in merjascev za osemenjevanje je na seji v decembru 1996 sprejela Osnovna navodila za pridobitev statusa vzrejnega središča (cit. po Šalehar 1999), ki jih je predložila Katedra za prašičerejo, kot se je takrat imenovala Enota za prašičerejo na Biotehniški fakulteti. V letu 1989 so začela nastajati vzrejna središča na kmetijah (tri na območju Pomurja), v letu 1998 pa jih je bilo že 41 po celotni državi. Od začetnih 47 prodanih mladic v letu 1989, je bilo v letu 1998 iz vzrejnih središč prodanih več kot 3300 mladic.

Z zakonom o živinoreji in podzakonskimi akti (ULRS, 2002) so se spremenile zahteve glede izvajanja rejskega programa. Rejci so dobili možnost vključevanja v rejske organizacije. Leta 2005 je bil sprejet Rejski program SloHibrid (Kovač in sod., 2005), ki je vključen v skupni temeljni rejski program. Rejski program je bil dopolnjen leta 2012 (Kovač in Malovrh, 2012). Priznana rejska organizacija (PRO) združuje prašičerejce z namenom vzrediti kakovostne plemenske živali. Struktura selekcijskega programa je opisana s pomočjo selekcijske piramide (Kovač in Malovrh, 2012). Na vrhu piramide so nukleusi, kamor sodijo rejci, ki vzrejajo določeno pasmo prašičev. Srednji nivo imenujemo razmnoževalni nivo, ki ga sestavljajo vzrejna središča. Pri vzreji merjascev in mladic terminalnega tipa se nukleus in razmnoževalni nivo ne izključujeta. Na spodnjem nivoju selekcijske piramide, ki je po številu plemenskih živali tudi največji, pa delujejo rejci na t.i. pitovnem oz. proizvodnem nivoju.

S prenosom selekcijskih opravil iz farm na kmetije, predvsem nukleuse, so se pojavile težave zaradi zmanjšanja števila živali ter slabše organiziranosti in netradicionalno usmerjenih rejcev v vzrejo plemenskih merjascev in mladic (Kovač, 2011). PRO ne deluje samo na selekcijskem delu, ampak se odziva tudi na tekoče probleme prašičerejcev. PRO se zavzema za interesno povezovanje rejcev, saj bi bili le-ti zaradi šibkega povezovanja pri izpolnjevanju rejskih opravil manj uspešni. Želimo, da rejci k delovanju v organizaciji aktivneje pristopajo. Vsak član organizacije bi se moral vprašati na kakšen način bi izkoristil možnosti selekcijskega razvoja, da bi izboljšal rezultate prireje v svojem hlevu, seveda ob izpolnjevanju rejskih opravil določenih v rejskem programu.

V okviru KGZS delujejo lokalne službe za selekcijo prašičev, v okviru KGZ Ptuj in Murska Sobota delujeta tudi osemenjevalni središči. Med nalogami lokalne službe za selekcijo omenimo organizacijo novih vzrejnih središč za prašiče v skladu z dolgoročnim planom, nakup plemenskih živali na proizvodnem nivoju, strokovna pomoč rejski organizaciji, sodelovanje v rejskem programu in z osemenjevalnimi središči, ter vnos in posredovanje podatkov Centrali (Kovač in Malovrh, 2012). Strokovni delavci se dnevno srečujejo z rejci. Na terenu se

pojavlja veliko vprašanj z različnih področij reje prašičev. Posamezni selekcionist težko odgovori na vsa vprašanja, zato bi bili selekcionisti pri strokovni podpori in spodbudah rejcem uspešnejši, če bi se povezali v strokovno ekipo, kjer bi se lahko vsak bolj posvetil določnim področjem in bi ob premaganih regionalnih mejah lažje delovali za prašičerejce po celi Sloveniji (Kovač, 2011).

2.2.3 Poslovne organizacije in poskusi poslovne povezanosti

Prve registrirane živinorejske zadruge so pri nas ustanovljali v začetku 20. stoletja (Ovsenik, 1926). Prašičerejska zadruga v Dobropoljah na Dolenjskem je nastala leta 1903 (Anonymous, 1903). Med prvo svetovno vojno se je razvoj posameznih zadrug upočasnili ali pa celo prekinili. Primanjkovalo je tudi strokovnjakov, zato so kot pomoč združni organizaciji nastali občinski živinorejski odseki, ki so skrbeli za nakup zadostnega števila plemenskih živali. Zadruge so se tudi interesno združevale po območjih, omenimo dolenjsko živinorejsko okrožje in gorenjsko pasemsko okrožje, ki je nastalo leta 1924 (Ovsenik, 1926). Ugotovitev avtorja, da je uspeh organizacije odvisen od tega, v kolikšni meri bodo živinorejci izkoristili ugodnosti organizacije in po drugi strani tudi izpolnili dolžnosti do nje, drži tudi danes. Avtor članka tudi nagovarja živinorejske organizacije k enotnosti in skupnemu sodelovanju, saj posamezna organizacija ne more narediti veliko. Živinorejska zveza za kamniški politični okraj je nastala leta 1911 in je povezovala manjše živinorejske zadruge z omenjenega območja (Anonymous, 1913). K razvoju prašičereje je zveza prispevala s skrbnim rejskim delom pri vzreji plemenskih merjascev in svinj in odpravljanju večjih napak pri oskrbi in vzreji prašičev. Vplivala je na to, da se je cepilo prašiče proti rdečici. Zveza je rejcem pomagala pri popravilu in gradnji ter pridobivanju finančne podpore za hleve in svinjake.

Skozi čas so se zadruge večkrat preoblikovale in imele različno vlogo v kmetijstvu. Po vstopu Slovenije v Evropsko unijo, se je sprostil trg, tudi na področju prašičereje, in kot pravi Pribožič (2006) se obstoječa združna organiziranost ni izkazala kot najboljša za prašičerejske kmetije. Pri ZZS deluje tudi Odbor za prašičerejo (Anonymous, 2012), ki zastopa interese prašičerejcev pri državnih inštitucijah.

Gospodarsko interesno združenje Prašičereja Slovenije je bilo ustanovljeno leta 2000. Povezuje društva prašičerejcev in organizacije, ki se ukvarjajo s tržno prirajo prašičev. GIZ je bilo ustanovljeno z namenom izboljšati organiziranost, povezanost in enotno nastopanje na trgu. S tem se izboljša konkurenčnost in povečajo vlaganja v razvoj prašičereje (Prevalnik, 2010). Med dejavnostmi je poleg izobraževanja, promocije in zastopanja stališč svojih članov pomembno tudi sodelovanje z mednarodnimi in regijskimi organizacijami. V začetku leta 2012 je bil GIZ eden od ustanoviteljev konzorcija Ohranimo prašičerejo Slovenije, katerega namen je bil predvsem pridobiti denarno podporo za plemenske svinje in tako ohraniti domačo prirajo prašičev (Grabar, 2011).

Kot poskus poslovnega povezovanja omenimo še pobudo pomurskih prašičerejcev o skupnem nastopu in posredovanju stališč in končnih predlogov za rešitev aktualnih problemov v prašičereji inštitucijam v državi, ki so odgovorne za razvoj panoge. Na srečanjih poleg

prašičerejcev v razpravah sodelujejo tudi predstavniki strokovnih in političnih organizacij. Na enem od srečanj so oblikovali stališča s področja skupne kmetijske politike, pomoči pri organiziranosti prašičereje in ureditve trga s prašičjim mesom (Vaupotič, 2012). Zahteve so posredovali pristojnim inštitucijam v državi. Popolnejše udeležbe, kar zadeva združenj prašičerejcev iz cele Slovenije, bi si želeli ob vsakem srečanju. Pogosto se veliko časa ob podobnih dogodkih nameni o primernosti zastopanosti predstavnikov interesnih združenj, namesto, da bi stremeli k temu, da se k razpravi privabi čim večji krog rejcev s podobno usmeritvijo prireje in strokovnjakov z več področij prašičereje.

2.3 Zaključki

V prispevku smo povzeli razvoj oblik organizacij rejcev prašičev od društev, združenj in zvez do rejskih organizacij za vzrejo plemenskih živali. Predstavili smo tudi nekaj poskusov poslovnega povezovanja.

- Letna srečanja društev prašičerejcev so marsikje edina priložnost, ko si rejci izmenjajo mnenja in izkušnje. Društva so se povezala v ZZRPS in SZP z namenom, da bi imeli močnejšega zagovornika interesov in predlogov prašičerejcev v pogovorih z državnimi inštitucijami. Velikokrat se je že izkazalo, da se težave lažje odpravijo, če so stališča in predlogi za izboljšanje razmer jasno izoblikovani in podprti s čim več glasovi.
- Organizirano delo na področju vzreje plemenskih prašičev se je začelo v začetku 20. stoletja z ustanavljanjem zavodov in postaj za vzrejo plemenskih prašičev. Od šestdesetih let prejšnjega stoletja dalje se je začelo intenzivno razvijati na področju selekcija in postavilo trdno osnovo za uspešno delo. K selekcijskemu razvoju prispevajo tako rejci kot strokovnjaki, ki delajo v rejskem programu.
- Med poslovna združenja vsekakor sodijo zadruge z dolgoletno tradicijo. Od začetka ustanavljanja do druge svetovne vojne so močno vplivale na razvoj prašičereje, po vojni pa se je s spremembo lastniške strukture in postavitvijo farm njihov vpliv zmanjšal. Pozdravimo lahko skupne nastope odborov in združenj s pretehtanimi in premišljenimi predlogi za rešitev problemov v prašičereji.
- Omenili smo tudi poslovne organizacije, ki so nastale predvsem kot odziv na razvoj v panogi. Omenjene organizacije naj bi skrbele v večji meri za poslovni razvoj. Majhnost črede in opravljanje vseh proizvodnih faz na eni kmetiji, otežuje nastop posameznikov na trgu, saj posamezni rejec ne more konstantno oskrbovati odjemalcev s prašiči ustreznih kakovosti in primernih količin. Zato bi bilo smiselno interesno povezovanje z namenom specializacije rej.

2.4 Zahvala

Zahvaljujem se prof. dr. Andreju Šaleharju za pomoč pri zbiranju in uporabi zgodovinskih virov in gradiva o rejskih organizacijah v prašičereji.

2.5 Viri

- Anonymous 1903. Prašičerejska zadruga. Kmetovalec, 11: 89–89.
- Anonymous 1910. Deželne naprave za povzdigo prašičereje na Kranjskem. Kmetovalec, 5: 51–54.
- Anonymous 1913. Živinorejska zveza za kamniški politični okraj. Narodni gospodar, 14: 227–230.
- Anonymous 2002. Pomurje - spremembe v organiziranosti rejcev prašičev. Reja prašičev, 2: 25–25.
- Anonymous 2011. Kmetijsko gozdarska zbornica, Odbor za prašičerejo. <http://www.kgzs.si/KV/Organi-zbornice/Odbori-in-komisije/Odbor-za-prasicerejo.aspx> (2012-11-12).
- Anonymous 2012. Zadrुžna zveza slovenije, odbor za prašičerejo. http://www.zadrुzna-zveza.si/index.php?option=com_content&task=view&id=2&Itemid (2012-11-12).
- Belec M. 2011. Prva čurkarijada odličnih klobas. <http://www.prlekija-on.net/lokalno/2330/curkarijada-na-kogu.html> (2012-11-12)
- Deželak A. 2000. Društvo rejcev prašičev celjske in koroške regije. Reja prašičev, 3–4: 23–24.
- EC No 510/2006 a 2006. Publication of an application pursuant to article 6(2) of council regulation (ec) no 510/2006 on the protection of geographical indications and designations of origin for agricultural products and foodstuffs. Official Journal No. C 034, 11/2/2010 p. 0008 - 0010 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:034:0008:0010:EN:PDF> (2012-11-12).
- EC No 510/2006 b 2006. Publication of an application pursuant to article 6(2) of council regulation (ec) no 510/2006 on the protection of geographical indications and designations of origin for agricultural products and foodstuffs. Official Journal No. C 235, 30/9/2009 p. 0032 - 0036 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:235:0032:0036:EN:PDF> (2012-11-30).
- EC No 510/2006 c 2006. Publication of an application pursuant to article 6(2) of council regulation (ec) no 510/2006 on the protection of geographical indications and designations of origin for agricultural products and foodstuffs. Official Journal No. C 45, 12/2/2011 p. 0028 - 0031

- <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:045:0028:0031:EN:PDF>
(2012-11-30).
- Grabar G. 2011. Peticija za ureditev razmer Ohranimo prašičerejo Slovenije. http://www.kmeckiglas.com/index.php?option=com_content&task=view&id=4382&Itemid=73
(13. dec. 2012).
- Grabar G. 2013. Nad nakopičene težave še ena zveza. <http://www.kmeckiglas.com/aktualno/nad-nakopicene-tezave-se-ena-zveza.html> (7. feb. 2014).
- Kastelic A. 2012. Društva prašičerejcev na Dolenjskem in v Posavju. osebni vir.
- Kovač L. 2010. Samooskrba Slovenije s prašičjim mesom se je več kot prepolovila. *Vestnik*, 45: 7–7.
- Kovač M. 2011. Perspektiva slovenskega rejskega programa za prašiče v evropskem prostoru. V: Zbornik predavanj 20. mednarodno znanstveno posvetovanje o prehrani domačih živali, Zdravčevi-Erjavčevi dnevi. Čeh T., Kapun S. (ur.), 196–206. Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije, Kmetijsko gozdarski zavod.
- Kovač M., Malovrh Š. 2012. Rejski program za prašiče SloHibrid. Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije, Ljubljana: 394 str. <http://agri.bfro.uni-lj.si/Enota/?q=node/3>.
- Kovač M., Malovrh Š., Čop Sedminek D. 2005. Rejski program za prašiče SloHibrid. Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije, Ljubljana: 375 str.
- Kozar A. 2010. Redni letni občni zbor Prekmurskega prašičerejskega društva. *Reja prašičev*, 1: 22–22.
- Kramar Z. 2002. Odbor za prašičerejo pri Kmetijsko gozdarski zbornici Slovenije. Predstavitve in program dela. *Reja prašičev*, 1: 8–9.
- Novak V. 1970. Živinoreja. *Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev. Zgodovina agrarnih panog*. Ljubljana, 343–394.
- Oblak I. 1938. Svinjereja. Za izboljšanje življenjskih pogojev našega kmetijstva. Poročilo o kmetijski anketi. Ljubljana, 362–377.
- Ovsenik J. 1926. Naša živinorejska organizacija. *Gospodar*, 21: 763–763.
- Pirc G., Rataj J. 1913. Poročilo o prvi kranjski svinjerejski družbi z o.z. v Lukovici. *Arhiv Slovenije*, Ljubljana, 6 str.
- Prevalnik D. 2010. Inštitucije v prašičereji. *Reja prašičev*, 2: 25–26.
- Pribožič P. 2006. Ob 15-letnici delovanja Združenja rejcev prašičev Ptuj. *Reja prašičev*, 4: 20–20.

- Rohrman V. 1910. Deželne postaje za rejo plemenskih merjascev in prašičev na Dolenjskem. Dolenjske novice, 12: 90–90.
- ULRS 2002. Zakon o živinoreji (ZŽiv). Ur.l. RS št. 18-716/2002.
- Urbas J. 1973. Testiranje prašičev. Sodobno kmetijstvo, 6: 210–213.
- Urbas J., Ločniškar F. 1961. Proizvodnost plemenskih svinj v Sloveniji za leto 1959-60. Ljubljana, Kmetijski Inštitut Slovenije, Zavod za živinorejo: 20 str.
- Urbas J., Šalehar A., Čandek A., Resman J., Krašovic M. 1971. Preizkušnja prašičev v letu 1970. Ljubljana, Kmetijski inštitut Slovenije, Emona Ljubljana, TOZD Prašičereja Ihan: 55 str.
- Valenčič V. 1970. Organizacije za napredek agrarne proizvodnje specialno šolstvo in strokovna literatura. Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev. Zgodovina agrarnih panog. Ljubljana, 523–556.
- Vaupotič A. 2010. Občni zbor Prleškega združenja rejcev kvalitetnih prašičev. Reja prašičev, 1: 21–21.
- Vaupotič A. 2012. Srečanje pomurskih rejcev prašičev v Bakovcih. Reja prašičev, 4: 19–19.
- Černel V. 2010. Predstavljamo vam Prašičerejsko društvo Radgona. Reja prašičev, 1: 22–22.
- Šalehar A. 1976. Prašičereja v Sloveniji in selekcijski program. Sodobno kmetijstvo 11,11: 617–622.
- Šalehar A. 1999. Slovenska prašičereja in zakaj je leto 1959 njen mejnik. Reja prašičev, 3-4: 2–4.
- Wenko B. 1934. Živinoreja v prihodnjih letih. Kmetovalec, 4: 86–90.